

דף צג

ציונים ובאורים

'למעוטי זה עוקר וזה מניח' — ע' במובא לעיל ג. והאם יש בדבר איסור תורה / לאו ועשה, או דרבנן. וע"ע רעק"א כאן; מקור חיים (לר"י מליסא. או"ח רסו)

'נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא' — כך צריך לומר: **'נפש אחת, תחטא אחת, בעשותה אחת'**. (כן הגיה ב'משך חכמה' — ויקרא ד, כו. וכתב שהגרסה נשתבשה על פי דרשת הספרא).

'יחיד שעשה בהוראת בית דין' — ע' במובא בהוריות ג: וע"ע חדושי הגר"ר בנגיס ח"א נט.

'אמר ליה רב המנונא: דקא מסייע בהדיה' — יש מפרשים (דלא כהתוס' והרמב"ן) כוונת קושית רב המנונא, שיתחייב המסייע לבדו, לפי שהוא נתן את כל כחו, אבל זה שיכול לבדו — ייפטר, שהרי לא נתן אלא מקצת כחו.

ומתוך **'מסייע אין בו ממש'** — הלכך סברה היא לחייב את היכול, שהרי הוא העושה את הכל. (עפ"י בעל המאור; רבי משה ב"ר יוסף — מובא בחדושי הרמב"ן).

הרמב"ן והרשב"א העירו שהטעם שכתבו לחייב בשאינו יכול בגלל שעושה בכל כחו, טעם זה אינו מחזור. כנראה כוונתם היא, שאין חילוק אם הפעיל את כל כחו אם לאו, כל שאי אפשר לאחד מהם לעשותו לבדו חייבים, וכל שכל אחד יכול לעשות לבדו — פטורים).

'טליות' — רש"י פרש: טליתות. ויש מפרשים: טלאים [רבים של טלאי]. (המאירי).

'וכיון דזימנין עקרה הא וזימנין עקרה הא ליהוי כזב המתהפך' — כי קרוב לודאי שעקרה רגליה, וכיון שעקרה רגל אחת, נטמאו שלש הטליות האחרות, הלכך יש לטמא את כולם אף ברשות הרבים. (עפ"י חדושי הנצי"ב. וע' חזו"א (זבים ג, יא) שכתב לדון לטמא את ארבע הטליות משום 'כל דפריש — מרובא פריש'. וע"ע באריכות ב'שירי טהרה' לר"מ אריק — זבים ג, ד).

'ע"ב) רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה... רואין כל שאילו ינטל הכלי ותינטל האבן יכול לעמוד על רגלו אחת — עבודתו כשרה, ואם לאו עבודתו פסולה' — ע"ע במובא בזבחים כד.

השפת-אמת כתב שאעפ"י שגם ברגל שעל הכלי לבדה יכול לעמוד, היות ויכול לעמוד גם על הרגל שעל הרצפה לבדה — משמע שעבודתו כשרה. ואולם מדברי התבואות-שור (ב) שהביא נראה שדעתו לפסול.

'כזית מן המת' — אבל פחות מכזית, הואיל ואינו מטמא, אין זה שיעור חשוב להוצאה, שהרי אינו מציל בהוצאה זו מפני הטומאה. (עפ"י הרב מברטנורא ועוד).

ויש מי שכתב הטעם, לפי שפחות מכזית אין אדם מצניעו לקבורה, כי אין חיוב קבורה על פחות מכזית. (עפ"י תוס' יום טוב. ובמשנה-למלך (אבל יד, כא) השיג על דבריו מדברי הירושלמי שמשמע שאין מצות קבורה אלא בראשו ורובו של מת. וכתבו הפוסקים לחלק בין מצב שכבר חלה עליו מצות קבורה, כגון מת שלם שלא נקבר, או חל חיוב קבורה על כל כזית שבו, ובין מוצא כזית בלבד.

ובחזון-איש (י"ד רח,ו) צדד שיש מצות קבורה אפילו בפחות מכזית. וע"ע בהרחבה בשו"ת שבט הלוי ח"ה רנט).

ואם היה כלי צריך לו חייב אף על הכלי... כגון ששגג בזה ובזה ונודע לו וחזר ונודע לו — נראה מכאן שהמוציא כמה דברים ביחד, עובר על כמה וכמה איסורים. ודנו אחרונים בנוגע לכך, אודות ענין 'מרבח בשיעורים' בהוצאה. ע' אור שמח (שבת יח,א); הר צבי; אבי עזרי (קמא) שביתת יום טוב א,י. וע"ע בנספח שבסוף חוברת קטו – מהגרונ"ג גולדברג שליט"א.

דף צד

'שהחזי נושא את עצמו' — הראשונים הקשו מה הפרש יש בין שנים שהוציאו, זה יכול וזה אינו יכול — שהיכול חייב, ובין הנושא את החי, הלא הנושא יכול להוציאו ללא סיוע הנישא, ואילו הנישא אינו יכול לשאת עצמו, ואם כן מדוע ייפטר הנושא? (עתוס; פני יהושע ומגדים חדשים).
ובתוס' רא"ש כתב לפי שלעולם הנישא מסייע במשא, שהחזי נושא את עצמו, הלכך הנישא נחשב מסייע שיש בו ממש. (וכיוון לזה השפת-אמת).

ע"ע דרך חדשה בבאור 'חי נושא את עצמו' ובכללות הענין — בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א ב. וע"ע: קובץ 'המעין' תרש"ם (עמ' 55. מאמר הרב חיים סבתו שליט"א).

'פותר היה רבי שמעון אף במוציא את המת לקבורה' — קשה, מדוע הוצאת המת לקבורה תיחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכי מה הפרש יש בין מלאכה הנעשית לצורך אדם חי ובין הנעשית לצורך מת?

ויש לומר, לפי שהקבורה עצמה אינה צריכה לגופה, כי אינה צורך המת אלא כדי שלא יהא מונח בזיון, הלכך פטור. [אלא שבגמרא בסנהדרין (מו:)] נסתפקו לומר שמא הקבורה משום כפרה (ולא להצלת בזיון גרידא), ולפי צד זה הלא יש בקבורה צורך המת. וצריך עיון]. (שפת אמת).

וע' ב'חכמת שלמה' לרבי שלמה קלוגר (שח), שנשיאת קטן שאינו יכול לילך ברגליו, כדי לומר קדיש, נחשבת 'מלאכה שאינה צריכה לגופה', ונראה שדימה זאת להוצאת המת לקבורה, שאין כאן הנאה לחי, וגם היה מעדיף שלא לבוא לידי כך (כדברי רש"י בכ"מ). ובשבט הלוי (ח"ה לט) פקפק בדבר.

ובשו"ת אבני נזר (או"ח רמז) הקשה, בין אם קבורה משום כפרה בין אם משום בזיון, הלא מצוה היא, ומדוע תיחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה, מה שונה זה משאר מצוות, כגון המוציא לולב כדי לקיים בו מצוותו, וכי נאמר שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה?
ותירץ, מפני שכוונתו העיקרית היא לפנות את המת מעליו, [וכמו שנאמר ואקברה את מתי מלפני], אם כן, אעפ"י שיש גם צורך לגופה, לקיום המצוה, כל שעיקר המלאכה נעשית שלא לצורך גופה — פטור.

(ע"ב) **'הוא שכבא דהוה בדקרא, שרא רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית... ואפילו לרבי יהודה (שרי), דמי קאמינא לרשות הרבים — לכרמלית קאמינא, גדול כבוד הבריות...'** — ולרבי שמעון הפותר במלאכה שאינה צריכה לגופה, לכאורה היה נראה שאפשר להוציא את המת אפילו לרשות הרבים, שהרי כבוד הברית דוחה איסור דרבנן. ואולם נראה מדברי רבנו תם שאסור הדבר, כי